

Детуньство

10.

ДЕТИЊСТВО

Часопис о књижевности за децу
Година XXXVII, број 1–2,
пролеће–јесен 2010.

Редакција:

Др Јован Љуштановић,
главни и одговорни уредник

Др Василије Радикић
Мр Бојана Вујин
Раша Попов

Секретар редакције:
Душица Мариновић

Лектор и коректор:
Мирјана Карановић

Корице:
Poroff art

Издавач:

Змајеве дечје игре
Нови Сад, Змај Јовина 26/II
Тел. (021) 66–11–266, 66–13–648
Факс (021) 526–245
E-mail: nsppop@eunet.rs
www.zmajevedecjeigre.org.rs

За издавача:

Душан Ђурђевић, директор

Слог:

Ласер студио, Нови Сад

Штампа:

Offset print, Нови Сад

Часопис излази тромесечно
Цена овог двоброја: 300,00 динара

Претплате слати на жиро-рачун
Змајевих дечјих игара 340–30423–35

Овај број часописа ДЕТИЊСТВО
делимично су финансирали:
Покрајински секретаријат за културу
Управа за културу града Новог Сада

ISSN 0350–5286

САДРЖАЈ:

КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ У ВИДОКРУГУ КОМПАРАТИВНИХ ИЗУЧАВАЊА

Dubravka Težak , Pisanje Jože Horvata kao nagoveštaj suvremene fantastike	3
Љиљана Пешикан-Љуштановић , Сироче међу духовима – <i>Петти</i> <i>лейтиур</i> Уроша Петровића и <i>Прича о гробљу</i> Нила Гејмена	10
Јованка Денкова , Измишљени пријатељи у два македонска романа за децу	16
Ана Стишовић Миловановић , Транспоноване архетипа из књижевности за децу у светску књижевност	25
Миомир Милинковић , Дечје дружине као универзални мотив у књижевности за децу	30
Предраг Јашовић , Дрво као књижевни мотив и симбол	37
Снежана Шаранчић-Чутура , Три вида једног мотива	43
Тамара Грујић , Везе и сродности између Змајевих нонсенсних песама за децу и песама у Кероловој <i>Алиси у земљи чуда</i>	51
Зорица Хаџић , Легенде Милете Јакшића и Селме Лагерлеф	61
Драгослава Жутић , Две приче о уметнику – Андрић и Доде	66
Светлана Калезић-Радоњић , Однос норвешке и домаће лирике за дјецу и младе – компаративни (п)оглед	72
Славољуб Обрадовић , Компаратистички приступ почецима развоја књижевности за децу у земљама Западног Балкана	77
Милан Мађарев , Превођење као подстицај сарадње позоришта за децу у Србији и Словенији	88
Margina Gabelica , Interkulturalno u narodnim pričama Jelice Belović Bernardzikowski	95
Јелена Спасић , Одједи <i>Дневника Але Франк</i> у савременој британској, немачкој и западнобалканској књижевности	102
Радомир Животић , Хипотетичке књижевне везе и прожимања у време глобализма	109
Тихомир Петровић , Књижевност и књижевност за децу и младе	113
Воја Марјановић , Прожимања и утицаји страних и наших књижевности за децу	119
Оливера Шијачки , Машта и стварност у књижевности за децу	121

◆ Marina GABELICA

INTERKULTURALNO U NARODNIM PRIČAMA JELICE BELOVIĆ- BERNADZIKOWSKI

SAŽETAK: Jelica Belović (udana Bernadzikowski) intrigantna je ličnost književnog, pedagoškog i kulturnog kruga između 19. i 20. stoljeća. Njezino se ime ne spominje tako često u književnim diskursima iz više razloga, između ostalog zbog poteškoća njezina „smještanja” kao autorice u određeni nacionalni korpus. Po zvanju učiteljica, ova je ljubiteljica pisane riječi svojim perom zabilježila brojne narodne priče s područja koje naziva slavenskim, te ih posvetila svojim učenicima uz napomenu: „Nema ništa ljepšega od ljubavi među braćom jedne krvi, jednoga jezika!” (Belović-Bernadzikowski, 1899: 7) Za dječju je književnost također značajna zbog svojih doprinosa književnoj teoriji, a pisanih pod utjecajem Wolgasta. Iako bi se od učiteljice-spisateljice možda očekivala sklonost k didakticizmu, Jelica Belović se zalaže da dječja književnost mora biti lijepa književnost. Priповijest mora biti umjetničko djelo, a ne samo oruđe za prenošenje neke „poruke”. Tako se u njezinim pričama za djeću i mladež junaci poput Kraljevića Marka, Svetog Save, Svetog Ilije i Alije Đeželeza nazivaju narodnim junacima čija ih hrabra djela čine univerzalnim junacima, a ne pripadnicima „nekog naroda.”

KLJUČNE RIJEČI: Jelica Belović-Bernadzikowski, narodne priče, interkulturalni elementi, dječja književnost, narodni junaci kao likovi

Jelicu Belović-Bernadzikowski možemo smatrati autoricom dvojne pripadnosti jer iako rodom Hrvatica, ona se rado nazivala Slavenkom i u svojim radovima veličala je junake iz hrvatskog, srpskog i bosanskog svijeta. Preseljenjem u Bosnu i Hercegovinu ona postaje romantičarski zaokupljena bogatom poviješću svog novog doma. Njezina „narodna nesvrstanost”, a mogli bismo reći i „svesvrstanost” ono je što čini ovu autoricu izuzetno zanimljivom kako hrvatskoj tako i srpskoj, bosanskoj pa i austrijskoj i turskoj književnosti. Razlog tome leži u bogatoj i isprepletenoj povijesti ovih naroda u vrijeme kada je živjela i djelovala autorica. Tako i u njezinim zapisima vidimo da Bosnu ponosnu (kako je redovito naziva) bosanske i srpske junake spominje i u kontekstu hrvatskih junaka. Čitajući njezina djela jasno se osjeća kako autorica sama gotovo da nije poznavala granicu između srpskog, bosanskog i hrvatskog. Kod nje su ova tri „pojma” potpuno isprepletana. Kako i sama kaže u svojoj priči *Bratska ljubav* koja se nalazi u zbirci narodnih priča iz Bosne i Hercegovine *Poljsko cvijeće*: „Nema ništa ljepšega od ljubavi među braćom jedne krvi, jednoga jezika!” (Belović-Bernadzikowski, 1899: 7)

Njezini stavovi prema „narodnom” nisu bili dobro prihvaćeni od u to vrijeme vladajućih struktura, pa je tako 1900. godine umirovljena zbog „nacionalnog djelovanja”.

Cijeli je život spisateljice obilježen interkulturalnošću (otac Srbin, majka Hrvatica, živjela je u Hrvatskoj i Bosni) te stoga ne čudi njezin interes i životni poziv da izučava poveznice ovih naroda. U predgovoru knjige *Bijelo roblje*, Vinko Vošicki ovu spisateljicu naziva „toplom slavenskom dušom neslomivog idejalizma i vedrog optimizma”. (Belović-Bernadzikowski, 1923: 5). Spisateljica je pokazivala veliku sklonost ka sakupljanju narodnog blaga te je

popularizirala naše narodne nošnje i narodne pripovijetke u inozemstvu pišući u stručnim časopisima, a kao stručnjakinja za narodni tekstil uređivala je brojne izložbe diljem Europe, a i dopisivala se s vodećim europskim i svjetskim etnologima, slavistima i pedagozima (*Hrvatski biografski leksikon*, 1983: 625).

Od njezinih književnih djela poznata su: *Iz mog albuma*, *Meandri (za zabavu dobrim kevicama)*, *Božićnice*, *Razgovor cvijeća*, *Poljsko cvijeće*, *Sto i deset igara za mladež*, *Bijelo roblje*. Njezine zbirke priča *Božićnice* i *Poljsko cvijeće*, iako svrstavane pod dječju književnost, zapravo funkcioniraju kao zbirke narodnih priča te ih to čini zanimljivim štivom za sve koji se bave narodnim pričama i običajima hrvatskoga i bosanskoga kraja.

Spisateljica je živjela u razdoblju hrvatskoga realizma (koji počinje smrću Augusta Šenoa 1881. prema Antunu Barcu, po Prohaski i Ježiću 1880.), no njezin interes za narodnu priču i oduševljenost egzotičnim bosanskim svijetom više podsjeća na romaničarske tendencije.

Dok je u stvaralaštvu pretendirala već „proživljenom“, romantičarskom, u svojim je književnim kritikama i te kako bila ispred svoga vremena. U svojim se kritikama i promišljanjima o književnosti redovito povodila za europskim (posebno njemačkim) krugovima. Bila je pobornicom parole „Dajmo djeci klasike!“ te se bori za dostupnost europskih klasičnih djela hrvatskoj djeci stavljajući imena kao što su Racine, Voltaire, Balzac, Flaubert i drugi na listu školske lektire. Također, njezino se ime često spominje u feminističkim krugovima jer je kao mlada samosvjesna žena djelovala na širi društveni, pedagoški i književni krug svoga doba, a i pisala je o temama koje su mnogi smatrali „neprikladnima“. Njezina knjiga *Bijelo roblje* tako prati svijet prostitucije diljem Europe i Amerike. Narodne priče, narodni vezovi, književna kritika, dječja književnost i književnost za odrasle, erotika i obrazovanje (...) interesi su, na

prvi pogled bez istoga nazivnika, no posve skladno povezani i isprepleteni u opusu spisateljice.

2. Izbor iz opusa: *Poljsko cvijeće*

Jelica Belović-Bernadzikowski bila je očarana egzotikom bosanskoga svijeta. U radu sa svojim učenicima sakupljala je, slušala i zapisivala narodne priče koje je potom objavila u zbirci priča *Poljsko cvijeće*. Pritom je priče stilski i jezično doradila. U podnaslovu zbirke stoji: narodne pripovijetke iz Bosne i Hercegovine, no u zbirci se mogu pronaći i priče u kojima se spominju srpski, turski, makedonski, crnogorski i hrvatski junaci. Ispreplitanje kultura specifično za autoricu opravdano je njezinim glavnim, mogli bismo reći „učiteljskim“ porivom da pričama prenese mnogo značajniju poruku.

Tako u predgovoru spisateljica piše:

Evo ti, draga omladino, knjižice pune poljskoga cvijeća iz bašća, s njiva i gorica Tvoga zavičaja. Ljubi ga draga omladino, voli to cvijeće više i nježnije nego ono tuđe i presađeno na našu zemlju, makar ti se ono gdjekad ljepšim učinilo; ama ovo je cvijeće tvoga miloga naroda (Belović-Bernadzikowski, 1899: 5).

Spisateljica neprestano mijenja poziciju iz koje promatra „junaka“, pa je tako ponekad junak Hajduk, Srbin, Hrvat, a ponekad Turčin i sl. Isto tako, religija je često spominjana u pričama, a vezana uz narodnu pripadnost likova. Iako naočigled veliča rimokatolicizam, spisateljica prema religiji češće zauzima stav „štiti svoje“.

Njezine bismo priče mogli podijeliti u dvije kategorije, a s obzirom na njihovu određenost prilikom kategorije vremena, prostora odnosno likova. Naime, ponekad su njezine priče određene vremenom i radnjom, a ponekad su, poput bajki, ispričane tako da ih smještanjem u „jednom davno“ i „tamo negdje“ čini

svevremenskim i sveprostornim. Priče u kojima su likovi, vrijeme i mjesto radnje imenovani djeluju povijesno značajnije od onih u kojima se služi postupcima specifičnima za bajku (neimenovani likovi, prostor i vrijeme). Zanimljivost narodnih priča također leži u njihovu jeziku i stilu koji je vrlo često arhaičan, te balastan. Spisateljica se pridržava određenih unutarnjih poriva da „narodno“ ostane „narodno“ te stoga u pričanju koristi postupke poput gomilanja, opisa, integracije narodne poezije i proze; također koristi neke izvorne riječi i pojmove, no također u zagradama navodi njihovo „suvremenije značenje“.

Multikulturalnost Bosne

Bogatstvo kultura, religija i narodnosti što se pojavljuju na području Bosne i Hercegovine našlo je svoga mjesta i u narodnim pričama.

Bosna ponosna puna je starih gradina tih jasnih svjedoka, da je ta zemlja imala nekad mnogo gospodara i slavnu prošlost. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 152)

U priči Dvorac Filipovića, spisateljica donosi narodnu priču koja je interesantna zbog povezivanja triju naroda: bosanskoga, hrvatskoga i turskoga. Također, u priči se veliča snaga volje i hrabrost ustrajanja i vjere u Boga.

U Sitnici, lijepom kraju Bosne ponosne, ima stari dvorac porodice Filipovića. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 19)

U dvorcu su živjela tri brata. Jednoga su zarobili Turci, drugi je pobjegao u Hrvatsku i postao praocem hrvatske grane roda Filipovića, a treći se odmetnuo i poturčio te postao velikim vezirrom u Travniku, a porodica mu još i dan danas živi u Sitnici. Također, u dvorcu su živjele i njihove tri sestre, Ludvika, Ana i Lucija. Nakon što je dvorac pao u ruke Turaka, lijepe su djevojke odvezene velikom veziru u Livnu, Mustafi Afizu.

Djevojke suze rone, a Mustafa Afiz im se udvara, što bolje može i mami ih da pređu na vjeru proroka Muhameda. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 19)

Nakon što namjera Mustafe Afiza da preobradi djevojke ne uspijeva, on ih dva puta pokušava slomiti, no one se čudom spašavaju, što narod promatra te shvaća kako su djevojke pod zaštitom samoga Boga. Prilikom pokušaja da ih slomi, velikom veziru pomaže čak i njihov poturčen brat zbog čega kasnije biva prokletim. Snaga djevojačke hrabrosti da bez obzira na sve ostanu vjerne svome Bogu, i nakon njihove smrti (spaljene su na lomači), ostaje u narodu.

I tako je porodica Filipovića ostavila neizbrisivo ime u narodu Bosne i Hercegovine, pa je zbilja čudnovato da je posljednji udarac turskoj vladi u Bosni i Hercegovini g. 1878. zadao potomak iste porodice iz grane hrvatske, a to bijaše general Josip Filipović. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 20)

Alija Đerzelez

Svakako najveći junak u narodnim pričama ove zbirke lik je bosanskog junaka Alije. U zbirci se nalazi nekoliko priča o Aliji, počevši s pričom Alija i vila koja svojevrsno objašnjava kako je postao junakom (uplet fantastičnog lika vile, koja ga je za dobro djelo nagradila velikom snagom), te zatim slijedi nekoliko priča o njegovu junaštvu.

Alija Đerzelez poznati je lik u folkloru, epski junak Bošnjaka, a postao je pojmom narodnoga junaka koji se diči svojom hrabrošću i nepokorivošću u borbi.

Alija bijaše prvi junak, junak nad junacima, pobratim bijelih vila, pače pobratim i samoga Kraljevića Marka. Narod mu je lijepo ime sačuvao i prodičio kroz koljena i koljena, pa sve do dana današnjega! Njegova su imena pune prelijepe pjesme koje su pravi biser dobre duše našega golu-binjeg naroda. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 47)

Kaže se da je odrastao u Sarajevu i mnogo vremena provodio u zelenim planinama. Osim velikog junaštva, bio je poznat i po svojoj pojavnosti: divnoj, zlatnoj odjeći i kraljevskom držanju.

Tko je ono na konju doratu
Vas u srmi i u čistom zlatu?
Ono, care Đerzelez Alija!
(Belović-Bernadzikowski, 1899: 52)

Alijine su junačke odlike hiperbolizirane u svrhu stvaranja „nedodirljivog” junaka, koji se stoga također javlja u kontekstu drugih legendi i priča. Alija je bio pobožan musliman, ali i hajduk koji je haračio Bosnom i pljačkao velikaše i otimao im žene. U nekim se izvorima navodi da je kao književni odnosno lik u narodnim pričama baziran na stvarnoj ličnosti imena *Gurz Ilyas*. Doveden je u pobratimsku korelaciju sa srpskim junakom Kraljevićem Markom, o kojem se ipak zna nešto više na temelju pisanih dokumenata.

Kraljević Marko

Marko Mrnjavčević, poznatiji kao Kraljević Marko rođen je sredinom 14. stoljeća, a bio je sin srpskog kralja Vukašina Mrnjavčevića. Otac mu je stradao 1371. godine, u borbi protiv Turaka koji su željeli osvojiti srpsko područje Balkana. Marko postaje turskim vazalom te se vrlo brzo dokazao na bojištu kao vješt borac. Stoga ubrzo postaje cijenjenim turskim vezirom. Ironično, svoj je život ostavio na bojištu, u redovima iste vojske koja mu je ubila oca. Prema legendi, taj se dio Markova svojevrsnog „izdajništva” izostavlja, odnosno u narodu je bio poznat kao srpski junak i borac veličanstvene snage. Čest je lik u narodnim pričama Srba, Crnogoraca, Makedonaca, Bosanaca i drugih. Također, u narodnoj predaji, spominjan je kao zaštitnik kršćanstva u vrijeme vladavine Turaka. U pričama Jelice Belović-Bernad-

zikowski Kraljević Marko se javlja sporadično, te se pobratimski povezuje sa Alijom. U priči *Đerzelez Alija i Kraljević Marko* spisateljica zapisuje nekoliko narodnih stihova o susretu Kraljevića Marka i Alije Đerzeleza gdje je Alija bio prurušen te ga njegov pobratim nije prepoznao:

Razljuti se Kraljeviću Marko,
on poteže čelikli nadžaka,
da udari golog dervišu (naime Đerzelez Aliju).
(Belović-Bernadzikowski, 1899: 53)

Kada je Kraljević Marko bio skoro pa svladan, on upita svog protivnika kako mu je ime, pa kad dozna da se radi o Aliji, oni se izgrliše.

To su bili junaci! Jedan veći od drugoga, da im se nazivati ne možemo. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 53)

3. Izbor iz opusa: Božićnice

Za razliku od *Poljskog cvijeća*, kojem u podnaslovu kaže kako je to zbirka narodnih priča iz Bosne i Hercegovine, zbirka priča *Božićnice* u svom podnaslovu sadrži: „pripovijesti i priče sa slikama hrvatskoj mladeži, zabilježila i zapisala Jelica Belović-Bernadzikowska“.

U predgovoru potpisanom s „uredništvo“ stoji:

Teta Jelica je dobra Hrvatica, i to ne samo u riječima, nego i u djelima, jer kažu: po njihovim plodovima ćete ih prepoznati! (Belović-Bernadzikowski, 1907: 3)

Ova je knjiga odličan primjer autoričine (sve)prisadnosti: iako priče posvećuje hrvatskoj mladeži te se u njima trudi zapisati narodne priče s područja Hrvatske, ipak i ovdje kao da zaboravlja na granicu hrvatsko/bosansko/srpsko.

Tako priče *Božić u Hrvatskoj* i *Odakle ime rijeke Save*, u kojima je jasno spominjano ime Hrvata, ona ipak donosi motive koji su dualni.

Tako je došlo ime našoj rijeci Savi što teče na granici Bosne i Hrvatske. (Belović-Bernadzikowski, 1907: 10)

Priča funkcionira kao legenda o Svetom Savi koji je spasio selo od miševa, te narod po njemu naziva potok, odnosno rijeku što je nastala kuda je on hodao. Kako je Sveti Sava poznati srpski arhiepiskop iz 12. stoljeća, spisateljica dakle ovdje opisuje pravoslavnu ličnost i sveca te ga dovodi u kontekst s Hrvatskom.

Drugi svetac o kojem piše jest Sveti Ilija koji se spominje i kod katolika, pravoslavaca, Židova i muslimana. Spisateljica pak lik Svetog Ilije u priči *Gusle Svetog Ilije* naziva Hrvatom.

Nadalje, spisateljica u priči *Carica Istina*, koja ima odlike bajke, ponovno spominje „opjevanog junaka Kraljevića Marka“.

Do kapetana junak iz Bosne. Visok kao džida, žedan kao zmaj, a crnopurast. (Belović-Bernadzikowski, 1907: 13)

Već je ranije spomenuto koji je status imao Kraljević Marko u srpskoj i bosanskoj povijesti i književnosti. Ovaj se put lik Kraljevića Marka javlja sporadično, ali kao što je vidljivo iz citata, opisan je poput bosanskog narodnoga junaka. Zanimljiv citat iz priče *Svečeva stopa* zapravo bi možda mogao objasniti ovu spisateljčinu naklonost da „spaja“ srpski, bosanski i hrvatski narod:

Neka dobri Bog Hrvata dade, da nestane suše u srcima ljudskim, da ne bude zlobe, jala i svade i zala. Da brat bratu o glavi ne radi jer: brat je mio, koje vjere bio, kada brat-ski radi i bratski se vlada. (Belović-Bernadzikowski, 1907: 18)

U „pričama za hrvatsku mladež“ spisateljica donosi nekoliko „narodnih priča iz bosanske krajine“. Među njima je i priča o gorskom hajduku Peciji kojega je narod volio, te su ga redovito spašavali kada je bio utamničen, a on bi se tada sklonio u Kozaru planinu.

Svaki je Hrvat i Srbin rado dao i posljednju paru samo da Pecija ostane živ, da se izbavi šaka dušmanskih. (Belović-Bernadzikowski, 1907: 29)

Ostale priče

Jedan je dio priča iz zbirke *Božićnice* također temeljen na narodnoj predaji (*Radoznali čobanin*, *Ruto*, *Morska djeвица* i dr.), međutim ove priče funkcioniraju kao bajke s fantastičnim elementima (zmajevi, aždaje) te s neimenovanim likovima (car, kraljević i sl.)

Za hrvatsku, srpsku i bosansku kulturnu baštinu vrlo je interesantna narodna priča *Hrvatski narodni vez*. Priča kazuje kako su mlade žene bile darivane od vila, gdje se navode kako je primjerice Španjolka dobila dar pjesme, Nijemica je darivana darom pletenja čarapa, Turkinje darom kuhanja, Engleskinje slikanja, Švedkinje darom glume...

...a Slavenku, prababu nas Hrvata, nauče tkati i vesti prekrasne one narodne vezove koje i ona danas umije raditi, dočim su ostali darovi od onog doba do danas podobro izmiješani između sve narode i među muško i žensko. (Belović-Bernadzikowski, 1907: 49)

U priči *Vilino predivo* također se spominje vilinska moć izrade hrvatskoga narodnoga platna, gdje su vile djevojci ustupile najkrasnije uzorke. Spisateljčina ljubav prema narodnome vezu vidljiva je i iz njezinih velikih i bogatih kolekcija tekstila i veziva, a o čemu je bilo riječi ranije.

4. Zaključak

Jelica Belović-Bernadzikowski može se interkulturalno definirati kroz tri prizme: njezinu interkulturalnu svijest, svijest o interkulturalnosti jezika te kroz svijest o postojanju interkulturalnog recipijen-

ta. Riječ je o hrvatskoj spisateljici, katolkinji, a koja je u svom stvaralaštvu nadišla granice svoje domovine i svoje vjeroispovijesti. Njezine tendencije i ljubav prema „narodnom” vode je u uvjerenju kako je „narodni junak – junak naroda” a „narodno blago blago naroda” bez obzira na granice zemalja iz kojih potječe.

Nema ništa ljepšega od ljubavi među braćom jedne krvi, jednoga jezika. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 7)

Iako iz spisa privatnije prirode (*Meandri i Bijelo roblje*) vidimo da je Belović-Bernadzikowski rimokatolkinja, ona vrlo lako piše o „Muhamedovcima” kao narodnim junacima, ona ih jednako veliča kroz njihova dobra djela i hrabrost.

Očito je da je na njezino stvaralaštvo veliki utjecaj imala Bosna u kojoj je živjela i radila. Pokazala je izrazitu sklonost proučavanju svega što je multikulturalno. U svojim pričama ona piše o Hrvatima, Srbima, Bosancima i Bošnjacima; o katoličkoj, pravoslavnoj, židovskoj vjeri i islamu, i gotovo uvijek s jednakim žarom i ne distancirajući se, kao pripovijedačica, ni od jednog svog lika.

(...) Da brat bratu o glavi ne radi jer: brat je mio, koje vjere bio, kada bratski radi i bratski se vlada. (Belović-Bernadzikowski, 1899: 18)

U želji da sačuva korjene svojih učenica, ona je sakupljala narodne priče te se trudila da slijedom ostalih europskih sakupljača narodnih bajki ostane dosljedna predlošku, no ipak je zapisanim pričama dala svoju osobnu notu. U toj su odluci vjerojatno prevladale njezine tendencije kao učiteljice i kritičarke dječje književnosti. Stil i jezik koji koristi u svojim djelima zanimljivi su jer s jedne strane, dakle, ukazuju na njezinu želju da sačuva original, a s druge strane ona razumije svoje recipijente i njihovu eventualnu udaljenost od svijeta koji im donosi. Ona pomiruje ove na prvi pogled dvije oprečne zadaće (u

želji da što više približi narodna djela svojim mladim učenicama, ona nepoznate riječi prevodi u zagradama.) Time što „prijevode” drži u zagradama, možemo reći da im daje sekundarnu funkciju, odnosno prednost ipak daje originalu, no ne na uštrb razumijevanja pročitano. Zanimljivo je da su je, što njezine obrazovne, što etnografske sklonosti ka sakupljanju i čuvanju narodnoga blaga, u konačnici odvele u brojne europske gradove gdje je predstavljala baštinu triju naroda.

Pod utjecajem Wolgastove knjige *Das Elend jugendliteratur: Ein Beitrag zur Kunstlerischen Erziehung der Jugend* (Bijeda naše književnosti za mladež: prilog umjetničkom odgoju mladeži), spisateljica se zalaže da dječja književnost mora biti lijepa književnost. Pripovijest mora biti umjetničko djelo, a ne samo oruđe za prenošenje neke „poruke”.

Iako bi bilo za vjerovati da bi kao učiteljica bila sklonija didaktizmu, koji je dugi niz godina prevladavao u dječjoj književnosti, ona se ipak zauzimala za moć pisane riječi i u druge svrhe no samo „poduke”. U svojim je zbirkama priča sačuvala legende o Aliji Đerzelezu, Kraljeviću Marku, Svetom Savi, Svetom Iliji, Hajduku Peciji i mnogim drugim narodnim junacima. Također, promjenom pozicije pripovijedača pokazala je da ono što je „drugo” (npr. veličajući uspjehe turskog junaka), može biti i „naše”. I upravo u tome je postigla svoje učiteljske tendencije. Njezine su zbirke priča pravo narodno blago, kako za Bosnu i Hercegovinu, tako i za Hrvatsku, Srbiju, Tursku, Austriju, Crnu Goru i Makedoniju... Stoga je doista šteta da se ove zanimljive zbirke danas u Hrvatskoj ne mogu naći na policama gradskih ili školskih knjižnica već su čuvane u zaštićenom fondu, a time „zaštićene” i od velikog broja potencijalnih čitača.

Primarna literatura

- Belović-Bernadzikowski, Jelica (1899) *Poljsko cvijeće, narodne pripovijetke iz Bosne i Hercegovine*, Naklada Hrvatsko pedagoško-književnog zbornika, Zagreb
- Belović-Bernadzikowski, Jelica (1923) *Bijelo roblje*, Nakladom knjižare Vinka Vošickog, Koprivnica
- Belović-Bernadzikowski, Jelica (1900) *Meandri, za zabavu dobrim kevicama*, Knjižara Lav Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb
- Belović-Bernadzikowski, Jelica (1907) *Božićnice*, Tisak C. Albrechta (Mavrić i Devčak), Zagreb

Sekundarna literatura

- Crnković, Milan; Težak, Dubravka (2002), *Povijest hrvatske dječje književnosti*, Znanje, Zagreb
- de Haan, Francisca; Daskalova, Krassimira; Loutfi, Anna (2006) *A biographical dictionary of women's movements and feminism, Central, eastern, and South Eastern Europe, 19th and 20th Centuries*, Central European University Share Company, Budapest
- Hrvatski biografski leksikon* (1983) Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb
- Kovač, Zvonko (2005), *Međuknjiževna tumačenja*, Biblioteka književna smotra, Zagreb
- Lepušić, Ivan (1893) *Bosanke*, Naklada „Matice Hrvatske”, Zagreb
- Težak, Dubravka (2008) *Portreti i eseji o dječjim piscima*, Tipex, Zagreb

Marina GABELICA

INTERCULTURAL ELEMENTS IN FOLK TALES OF JELICA BELOVIĆ-BERNADZIKOWSKI

Summary

Jelica Belović (married Bernadzikowski) is an intriguing personality of literature, pedagogical and cultural circle between the 19th and 20th century. Her name isn't frequently mentioned in literature discourses for many reasons, mainly because of difficulties of her positioning as an author in a certain national corpus. Teacher by profession, this enthusiast of written word noted down many folk tales from the area she calls Slavic, and dedicated them to her students with a side-note: "There is nothing more beautiful than love between the brothers of the same blood, the same language". (Belović-Bernadzikowski, 1899: 7) She is also important for children's literature for her contribution to literature theory, written under the influence of Wolgast. Although one might expect from a teacher/writer to lean toward didacticism, Jelica Belović says that literature for children has to be a beautiful one. A story has to be a work of art, not just a mean of transmission for some "lecture". In her stories for children and youth, heroes as Prince Marko, Saint Sava, Saint Ilija and Alija Đerzelez are named "folk heroes" whose brave actions makes them into universal heroes, and not the members of certain nations.

Keywords: Jelica Belović-Bernadzikowski, folk tales, intercultural elements, children's literature, folk heroes as characters

ДЕТИНСТВО • ДЕТУЊСТВО • CHILDHOOD

Die Zeitschrift für Kinderliteratur KINDHEIT wurde im Jahre 1975 gegründet und ist die einzige Zeitschrift solcher Art im serbischer Literatur- und Kulturraum. Die Zeitschrift erscheint viermal jährlich.

KINDHEIT ist den theoretischen Abhandlungen, der Kritik und der Entwicklung zeitgenössischer Kinderliteratur wie auch der Bewahrung der Tradition des literarischen Schaffens für Kinder gewidmet.

Die ständigen Rubriken der Zeitschrift sind: Schriftstellersporträts, Eseys über Kinderliteratur, kritische Erörterungen, Vorstellung neuer Bücher und Überblick der zeitgenössischen Kinderliteratur und Publizistik für Kinder in der Welt.

Der besondere Wert der Zeitschrift sind die Separatabdrucke welche die Kinderliteratur anderer Länder vorstellen (u.a. tschechische, spanische, ungarische, slowakische, bulgarische, russische, mongolische, shinesische, syrische zeitgenössische Kinderliterature).

CHILDHOOD, the magazine devoted to children literature has started in 1975. Its main goal is to promote theory of children literature and publish critiques.

It is published quaterly. Contributors of the magazine are authors from all over Yugoslavia. Its main columns are: Portraits of authors, Translations, Essays, Critiques, Surveys and Bibliographies. Occasionally, the editors publish an issue or series of issues dedicated to single topic.

The magazine follows the original conception outlined in its first issue. Literature for children has a significant role in our culture. It has authentical aesthetical basis and requires adeqate interpretation, as well critical evaluation of its current production.

UDC 821-93

ISSN 0350-5286

9 770350 528004